

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

663

MISINGI YA ELIMU

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2013

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A**, **B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A**, maswali **mawili (2)** kutoka sehemu **B** na swali **moja (1)** kutoka sehemu **C**.
3. Sehemu **A** ina alama 36, sehemu **B** ina alama 40 na sehemu **C** ina alama 24.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

1. Eleza maana ya malezi na mchango wake katika jamii.

Malezi ni mchakato wa kumfumo wa kumlea mtoto ili akue katika misingi ya maadili, tabia njema, stadi za maisha, na maarifa yanayomsaidia kuishi vyema katika jamii. Malezi yanaanzia nyumbani, yakiendelezwa shuleni, na kuimarishwa na jamii nzima.

Mchango wa malezi katika jamii ni kwamba husaidia kulea kizazi chenye maadili. Watoto wanaopata malezi mazuri hukua wakiwa watu waadilifu, wanyenyekevu na wenye heshima.

Malezi pia huimarisha mshikamano wa kijamii. Watu waliopata malezi bora huishi kwa mshirikiano na mshikamano, hivyo kuepusha migogoro.

Zaidi ya hayo, malezi yanachangia maendeleo ya taifa. Jamii yenye watu waliopata malezi bora hufanya kazi kwa bidii, hulinda rasilimali, na kushirikiana katika maendeleo.

2. Eleza kwa nini elimu ni urithi muhimu katika maisha ya binadamu.

Elimu ni urithi muhimu kwa sababu hutoa maarifa na stadi ambazo haziwezi kupotea. Tofauti na urithi wa mali, elimu haiibiwi, haipotei, na huendelea kumsaidia mtu maisha yake yote.

Elimu huandaa mtu kukabiliana na changamoto za maisha. Kupitia elimu, mtu hujua namna ya kutafuta ajira, kubuni fursa, na kutumia maarifa yake kujikimu.

Pia, elimu huchangia urithi wa kijamii. Wazazi wanapowapa watoto elimu, huwarithisha stadi na maadili yanayobaki kama alama ya familia na jamii.

3. Bainisha sababu tatu zinazofanya mwanafunzi apate motisha ya kujifunza.

Sababu ya kwanza ni mazingira bora ya kujifunzia. Wanafunzi wanapopata walimu wenye bidii, vifaa vya kutosha, na darasa safi, hupata motisha ya kusoma kwa bidii.

Sababu ya pili ni usaidizi wa wazazi. Mwanafunzi anayehimizwa na kusaidiwa nyumbani huwa na moyo wa kuendelea na masomo yake.

Sababu ya tatu ni malengo ya maisha. Wanafunzi wenye ndoto za kufikia taaluma fulani, mfano kuwa daktari au injinia, hupata msukumo wa kusoma kwa bidii kufanikisha malengo yao.

4. Eleza maana ya malezi ya kijamii.

Malezi ya kijamii ni mchakato wa kumfundisha mtoto namna ya kuishi kwa mshirikiano na wanajamii wake. Huhusisha kujifunza maadili, tabia za heshima, na namna ya kushirikiana na wengine.

Malezi haya yanajitokeza kupitia familia, shule, na taasisi za dini. Mtoto hufundishwa heshima, mshikamano, na kuzingatia sheria za kijamii.

Athari ya malezi ya kijamii ni kwamba hutengeneza raia wenye uwezo wa kuishi kwa amani katika jamii na kushirikiana katika shughuli za pamoja.

5. Eleza dhana ya usawa katika elimu.

Usawa katika elimu ni hali ambapo wanafunzi wote hupata fursa sawa za elimu bila kujali jinsia, kabila, dini, au hali ya kiuchumi. Ni kuhakikisha kila mtoto anapata nafasi ya kusoma kwa usawa.

Usawa huu husaidia kuondoa dhuluma. Watoto wa kike na wa kiume wanapopewa nafasi sawa, hupata nafasi sawa ya kufanikisha ndoto zao.

Pia, usawa huongeza mshikamano wa kijamii. Jamii isiyo na upendeleo wa kielimu hujenga mshirikiano bora kati ya watu wote.

6. Taja njia tatu za kukuza stadi za maisha shuleni.

Njia ya kwanza ni kupitia masomo ya uraia na stadi za maisha darasani. Kupitia masomo haya, wanafunzi hufundishwa jinsi ya kushirikiana, kudhibiti hasira, na kufanya maamuzi bora.

Njia ya pili ni kupitia michezo na shughuli za sanaa. Michezo hujenga mshirikiano na nidhamu, huku sanaa zikijenga ubunifu na kujieleza.

Njia ya tatu ni kupitia mazoezi ya vitendo na miradi ya kikundi. Wanafunzi wanaposhiriki miradi ya shuleni, hujifunza kufanya kazi kwa ushirikiano na kuwajibika.

7. Eleza kwa nini elimu ni chombo cha maendeleo ya taifa.

Elimu huandaa rasilimali watu wenye ujuzi na maarifa. Watu hawa huendesha shughuli za kilimo, viwanda, biashara na huduma mbalimbali zinazoinua uchumi.

Elimu pia huchochea utafiti na ubunifu. Kupitia wahitimu, taifa hupata njia bora za kutatua matatizo yake ya kijamii na kiuchumi.

Aidha, elimu huimarisha mshikamano wa kitaifa. Wananchi wanapojua haki na wajibu wao kupitia elimu, hushirikiana kwa maendeleo ya taifa.

8. Eleza kwa nini elimu isiyo rasmi ni muhimu katika jamii.

Elimu isiyo rasmi hufundisha ujuzi wa vitendo unaohitajika kila siku. Mfano ni ujuzi wa useremala, ufinyanzi au ususi ambao hutolewa nje ya shule.

Elimu hii pia husaidia watu wazima kujikimu. Watu wengi hujifunza mbinu za biashara na ujasiriamali kupitia elimu isiyo rasmi.

Zaidi ya hayo, elimu isiyo rasmi hutunza tamaduni za jamii. Kupitia hadithi, nyimbo na mila, elimu hii hubeba urithi wa kitamaduni kwa vizazi vijavyo.

9. Toa hoja tatu zinazoeleza mchango wa mwalimu katika kujenga maadili ya wanafunzi.

Mwalimu hujenga maadili kwa kuwa mfano wa kuigwa. Wanafunzi wanapomuona akiheshimu muda, sheria, na watu, huiga tabia hizo.

Mwalimu pia hutumia mafundisho ya darasani kufundisha maadili. Masomo ya uraia, dini na stadi za maisha hujumuisha maadili ya heshima, upendo na mshirikiano.

Aidha, mwalimu hutumia nidhamu kuwaongoza wanafunzi. Kupitia kanuni na taratibu shuleni, mwalimu huwafundisha wanafunzi kuishi kwa nidhamu na heshima.

10. Eleza dhana ya haki ya elimu.

Haki ya elimu ni jukumu la kila mtoto kupata elimu bila ubaguzi wa aina yoyote. Ni haki ya kimsingi inayotambuliwa kimataifa na kitaifa.

Haki hii humwezesha mtoto kujitambua na kufanikisha malengo yake. Bila elimu, mtoto hukosa nafasi ya kutumia uwezo wake kikamilifu.

Pia, haki ya elimu husaidia kupunguza umaskini. Watoto wote wakipata elimu, hupata fursa sawa za ajira na maendeleo ya kijamii.

11. Eleza nafasi ya elimu katika kupunguza umaskini.

Elimu humsaidia mtu kupata ujuzi wa kupata ajira na kipato. Watu wenye elimu hupata nafasi nyingi za kazi kuliko wasio na elimu.

Elimu pia huwapa watu uwezo wa kujiajiri. Kupitia maarifa ya ujasiriamali, watu huanzisha biashara ndogondogo zinazoinua kipato chao.

Aidha, elimu huchangia katika kuboresha afya. Elimu ya afya huondoa magonjwa, hivyo kupunguza gharama na kuongeza nguvu kazi yenye afya bora.

12. Tathmini changamoto za ufundishaji katika shule za vijijini.

Changamoto ya kwanza ni upungufu wa walimu. Vijiji vingi havina walimu wa kutosha, hivyo wanafunzi hufundishwa kwa kiwango cha chini.

Changamoto ya pili ni uhaba wa miundombinu. Shule nyingi hazina madarasa mazuri, vitabu vya kutosha, wala umeme wa kusaidia ujifunzaji.

Changamoto ya tatu ni umbali wa shule. Watoto hulazimika kutembea umbali mrefu, hali inayowafanya wengine washindwe kuhudhuria masomo kwa uthabiti.

13. Eleza mchango wa elimu ya msingi kwa maendeleo ya taifa.

Elimu ya msingi huweka msingi wa maarifa ya kusoma, kuandika na kuhesabu. Hii ni nguzo ya shughuli zote za kiuchumi na kijamii.

Elimu hii pia hujenga maadili ya kimsingi. Watoto hujifunza nidhamu, mshikamano, na heshima kwa sheria tangu wakiwa wadogo.

Zaidi ya hayo, elimu ya msingi huongeza usawa wa kijinsia. Watoto wa kike na wa kiume wanapopata elimu, hupata nafasi sawa ya kushiriki maendeleo ya taifa.

14. Jadili umuhimu wa elimu ya ufundi stadi katika maendeleo ya jamii.

Elimu ya ufundi stadi huwapa watu ujuzi wa vitendo unaohitajika moja kwa moja katika ajira. Wahitimu huajirika kwa urahisi au hujiajiri kupitia ujuzi wao.

Elimu hii pia huongeza uzalishaji wa bidhaa za ndani. Wahitimu wa useremala, ushonaji, na ujenzi hutengeneza bidhaa zinazopunguza uagizaji kutoka nje.

Aidha, elimu ya ufundi stadi huchochea uvumbuzi. Watu wanaopata elimu hii hutafuta njia mpya za kuboresha kazi zao na kuleta maendeleo ya jamii.

15. Eleza kwa nini elimu ya sekondari ni kiungo kati ya elimu ya msingi na elimu ya juu.

Elimu ya sekondari huwapa wanafunzi maarifa ya kati ambayo hujenga msingi wa kuendelea na elimu ya juu. Bila sekondari, haiwezekani kufanikisha elimu ya chuo.

Elimu hii pia hujenga stadi za maisha. Vijana wanaojifunza sekondari hupata nidhamu, mshirikiano, na malezi ya kijamii yanayowaandaa kwa maisha ya utu uzima.

Zaidi ya hayo, elimu ya sekondari hutoa wahitimu wanaoingia moja kwa moja kazini. Hii inaiwezesha kutimiza malengo ya kiuchumi ya taifa.

16. Tathmini nafasi ya elimu katika kukuza mshikamano wa kikanda Afrika Mashariki.

Elimu huimarisha mshikamano wa kikanda kupitia uanishaji wa mitaala. Nchi za Afrika Mashariki zinaposhirikiana kuoanisha mitaala yao, wanafunzi huelewana na kupata fursa sawa.

Elimu pia hurahisisha uhamaji wa wanafunzi na walimu. Kwa kuwa na mitaala na vyeti vinavyotambulika kikanda, mtu anaweza kusoma au kufanya kazi nchi jirani bila vikwazo.

Aidha, elimu huchochea mshirikiano wa kiutamaduni. Wanafunzi kutoka nchi tofauti wanaposhirikiana vyuoni, hujenga mshikamano wa kikanda na kuondoa ubaguzi.